

NŐPOLITIKA MAGYARORSZÁGON A RENDSZERVÁLTOZÁS ELŐTT ÉS UTÁN

Dr. Kelemen Ida

NŐPOLITIKA MAGYARORSZÁGON A RENDSZERVÁLTOZÁS ELŐTT ÉS UTÁN

- „Már az ókori görögök sem” – egy kis történelmi áttekintés
- „Állami feminizmus” – nőpolitika a szocializmus idején
- Feminizmus helyett „familizmus” - nőpolitika a rendszerváltozás után
  - foglalkoztatás,
  - politikai részvétel,
  - nőmozgalom az egyes korszakokban.

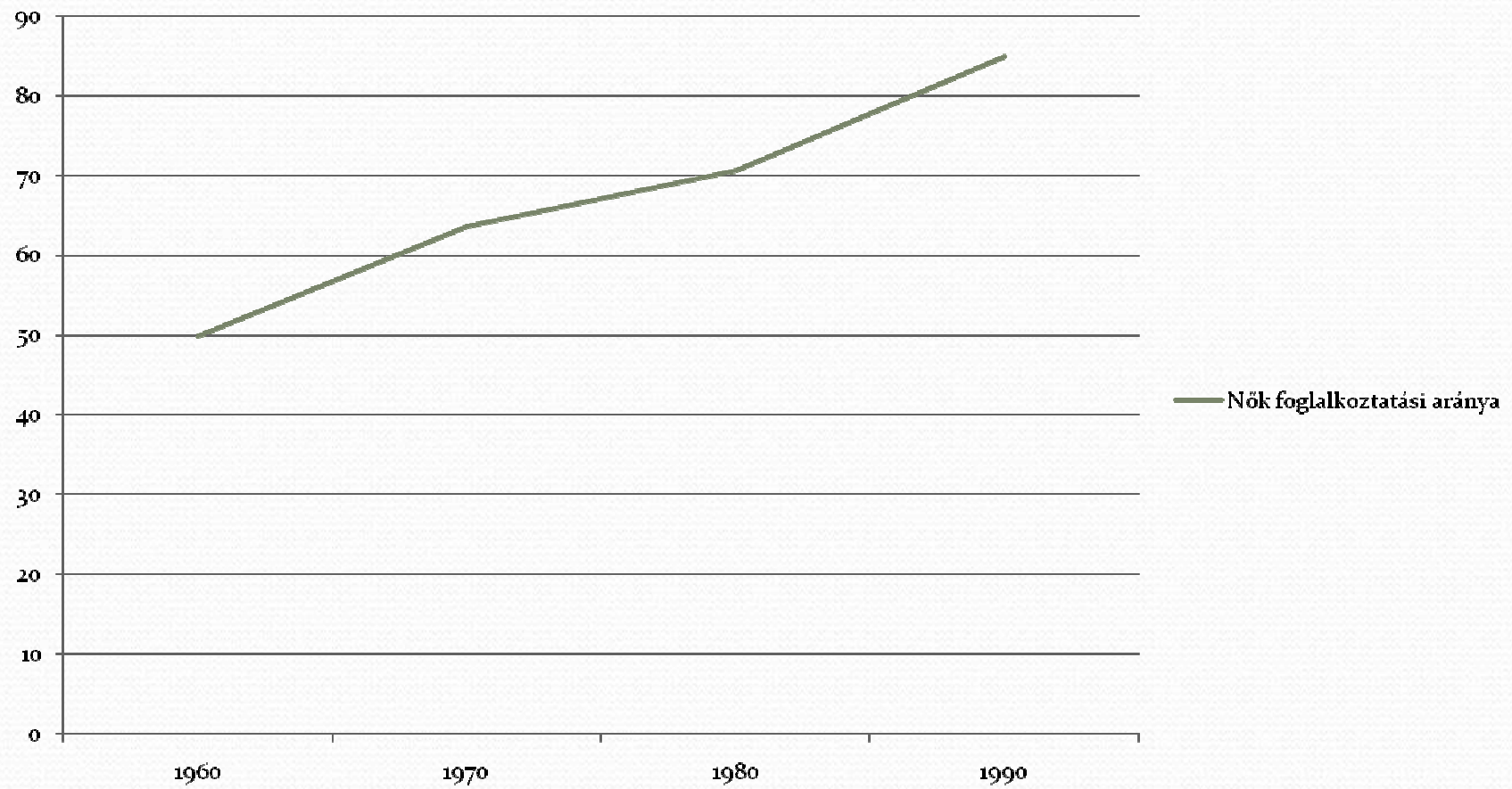
„MÁR AZ ÓKORI GÖRÖGÖK SEM” – EGY KIS TÖRTÉNELMI ÁTTEKINTÉS

- A nemek közötti társadalmi munkamegosztás a nemek biológiai szerepéből eredeztetve, a nők helyét a magán, míg a férfiakét közszférában jelölte ki – nem biztosítva az átjárhatóságot.
- 19. század: a nagyipari termelés tömegessé tette a nők munkavállalását – jogi alapú feminizmus
- A női esélyegyenlőség, a magán- és a közsféra átjárhatóságának követelése és helyzete.

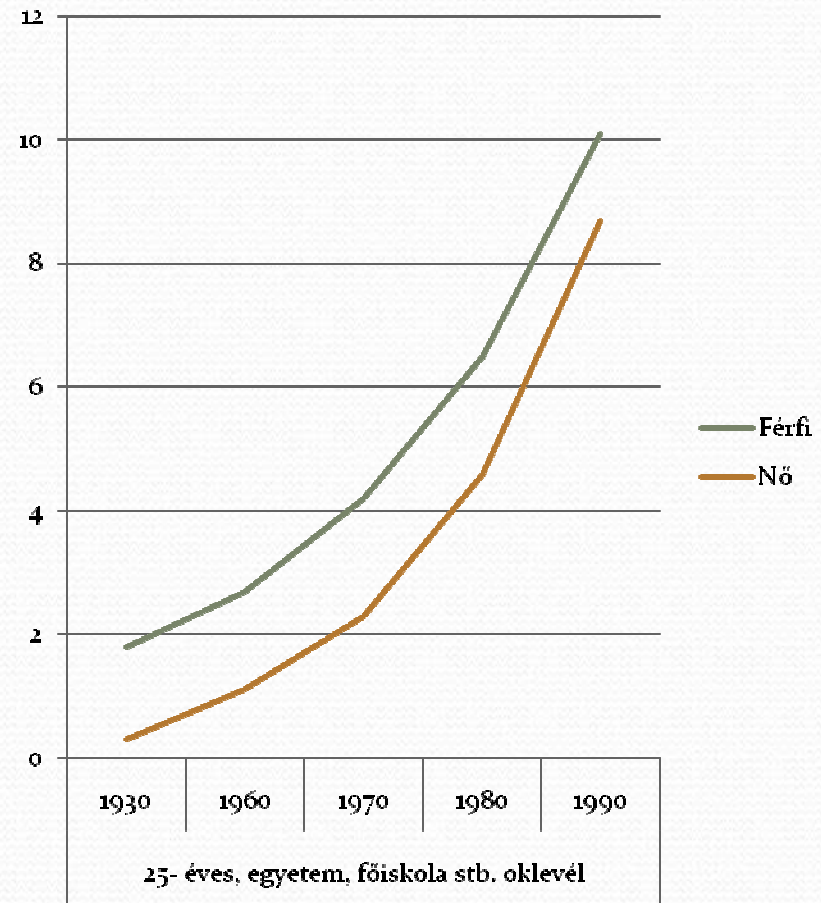
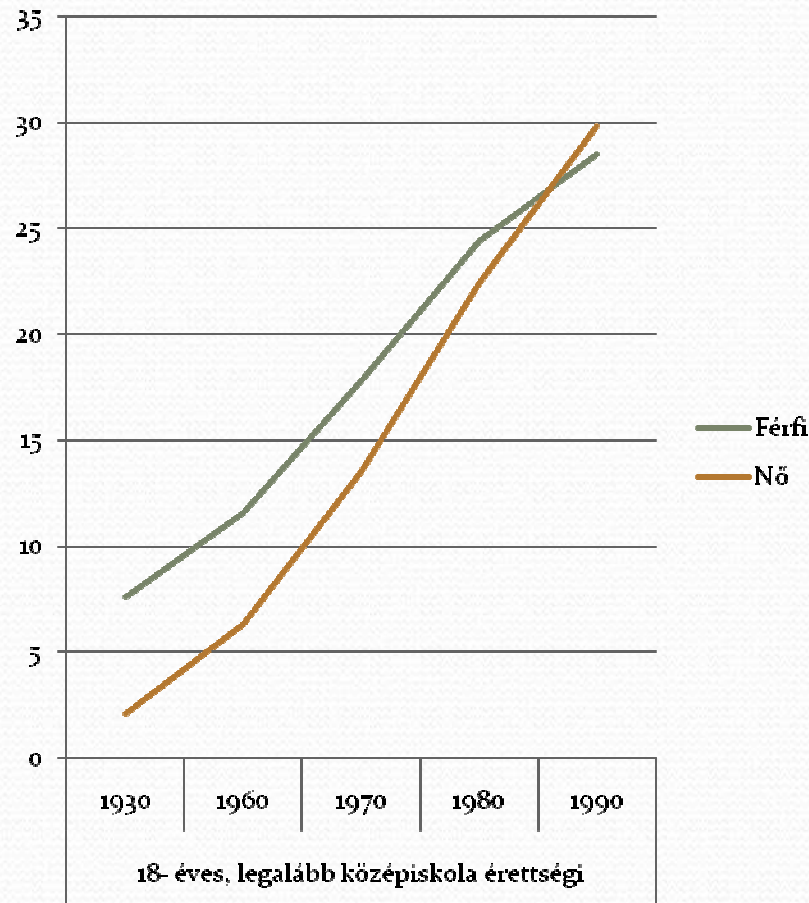
„ÁLLAMI FEMINIZMUS” – NŐPOLITIKA A SZOCIALIZMUS IDEJÉN

- *1945. évi VIII. törvény a nemzetgyűlési választásokról – általános, egyenlő és titkos választójog, azonos politikai jogok a nők és a férfiak számára.*
- *a 1946. évi XXII. törvény a nőknek az egyetemekre és főiskolákra való felvétele tárgyában – a nők számára a férfiakkal egyenlő feltételek az egyetemi és főiskolai továbbtanulásban a hittudományi és a katonatiszti főiskolák kivételével.*
- *1948. évi XLIII. törvény a nőkre nézve a közszolgálat körében és más életpályákon fennálló hátrányos helyzet megszüntetéséről – a papi hivatal kivételével minden munkakörben lehetővé tette a nők munkavállalását.*

NŐK FOGLALKOZTATÁSI ARÁNYA

A NÉPESSÉG ISKOLAI VÉGZETTSÉG ÉS NEMEK SZERINT, A MEGFELELŐ KORÚAK SZÁZALÉKÁBAN

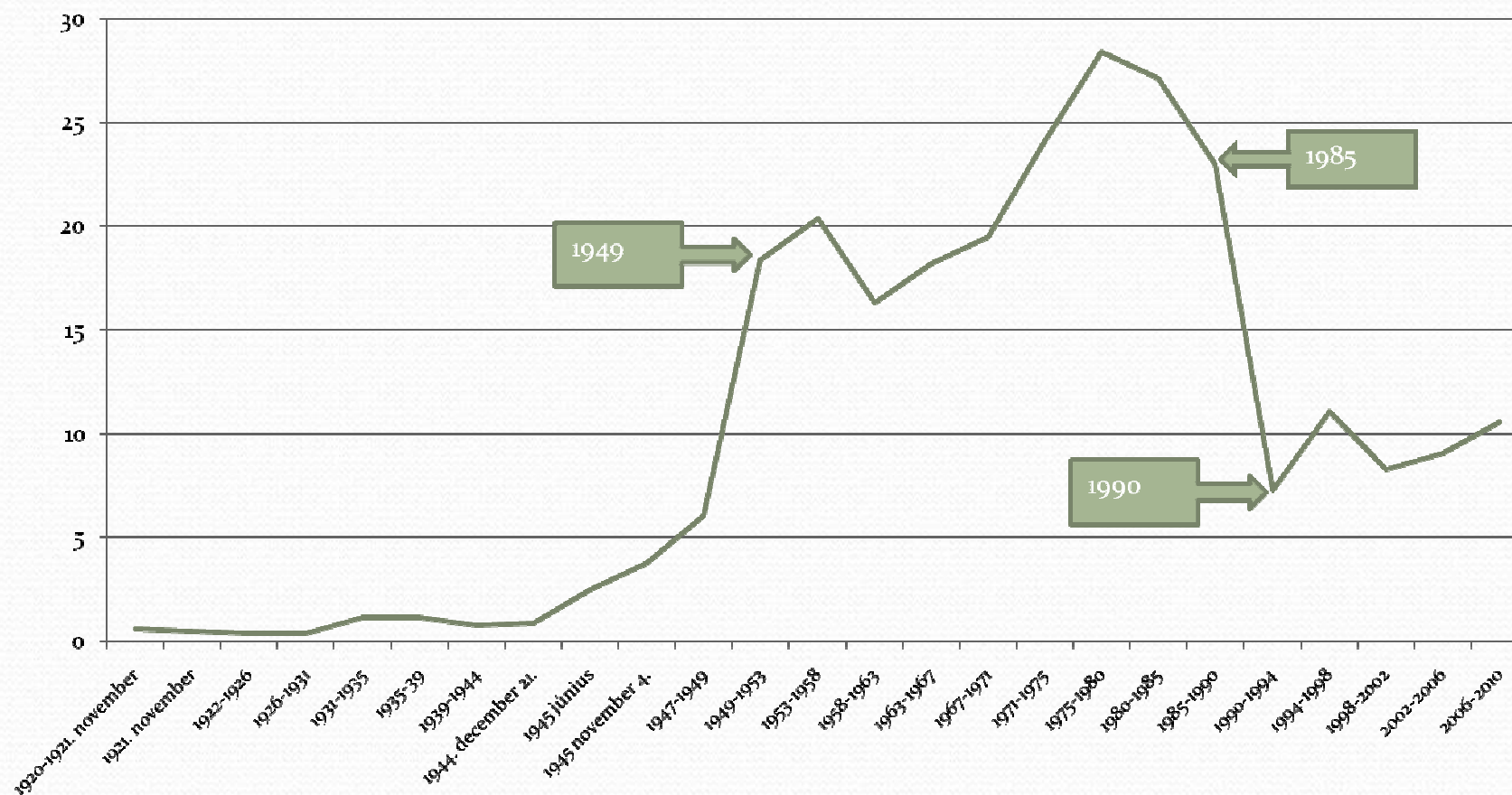

FOGLALKOZTATÁS A SZOCIALIZMUS IDEJÉN

A női emancipáció alappilléreinek tekintett „teljes foglalkoztatás” körülményei:

- Külső kényszerként jelentkezik.
- Nem eredményez gazdasági egyenlőséget (foglalkoztatási szegregáció, kevés női vezető, a nők fizetésének 10-30%-os elmaradása).
- Nem eredményezi a paternalista családeszmény megszűnését – a nők háromszor-négyszer annyi időt töltöttek háztartási munkával, mint a férfiak.

NŐK ARÁNYA A PARLAMENTBEN, %

A NŐK POLITIKAI RÉSZVÉTELE A SZOCIALIZMUS IDEJÉN

- Női kvóta, magas női arány a tényleges politikai hatalmat nem bíró parlamentben – nem a nők tényleges társadalmi helyzetét tükrözi, nem eredményezi a politikai hatásuk növekedését.
- Az egységes, „hivatalos” nőmozgalom feladata a nők termelőmunkába történő bevonása, illetve a párt ideológiájának a nők felé történő közvetítése volt (Schadt 2008):
  - 1948: Magyar Nők Demokratikus Szövetsége
  - 1957: Magyar Nők Országos Tanácsa
  - 1989: Magyar Nők Szövetsége

AZ „ÁLLAMI FEMINIZMUS” HATÁSA A NŐTÁRSADALOMRA

- Emancipáció: a nők társadalmi szerepeinek kiszélesedése.
- Az állampárt nőpolitikájában a nők ügye csak mint társadalompolitikai cél kapott jelentőséget.
- A köz- és a magánszféra egyaránt megőrizte paternalisztikus jellegét.
- A hivatalos ideológia leértékelte a magánszférát.
- A spontán szerveződések tilalma miatt nem alakul ki női identitás, a kollektív sérelmek tudatosulása.

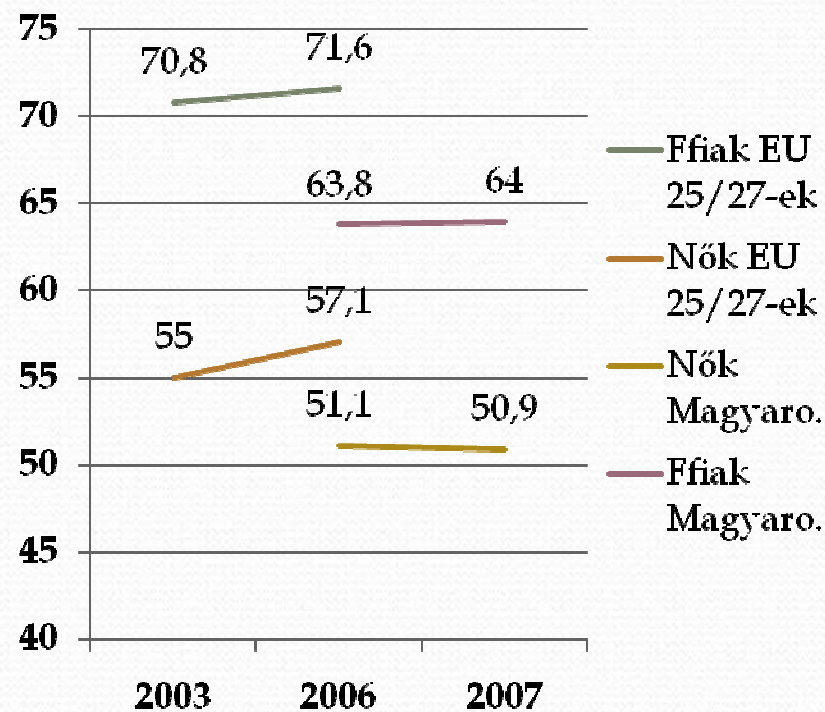
AZ „ÁLLAMI FEMINIZMUS” BUMERÁNG HATÁSA

- A nők társadalmi helyzetét pozitívan befolyásoló intézkedések bevezetése az elnyomó államhoz kötődött, amelynek elutasítása az egyes nőpolitikai intézkedések elutasítását is eredményezte:
  - „vissza a családba” a kényszerű foglalkoztatás helyett
  - ellenérzések a női kvóta ellen
  - a tradicionális társadalmak hagyományos struktúráinak szétrombolása miatt nehezen alakul ki a társadalmi szolidaritás, a női mozgalom.

FEMINIZMUS HELYETT „FAMILIZMUS” - FOGLALKOZTATÁS A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

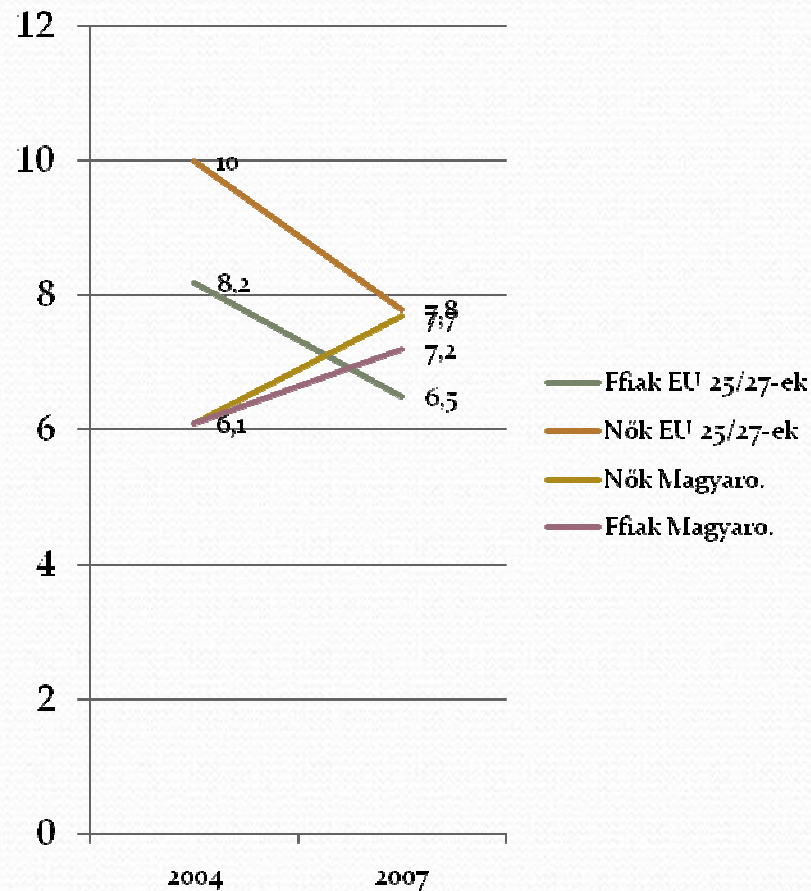
- Alacsony szintű női foglalkoztatottság
- Munkanélküliség növekedése
- Kisgyermekes nők fokozottan hátrányos helyzete a munkaerőpiacon (a 12 éven aluli gyermekkel rendelkező nők foglalkoztatási aránya az EU-ban 13,6, Mo-on 26,3, Máltán 36,1%-kal alacsonyabb, mint a gyermekteleneké Frey 2009).
- Horizontális és vertikális szegregáció – „rózsaszíngalléros” munkakörök.
- Bérek közötti különbség kedvezőbb, mint az EU-ban (EU: 17, 16, 15 %; MO: 19, 20, 11 % a nők bérének elmaradása 1995-ben 2000-ben illetve 2006-ban Frey 2009).

A 15-64 ÉVESEK FOGLALKOZTATÁSI RÁTÁJA

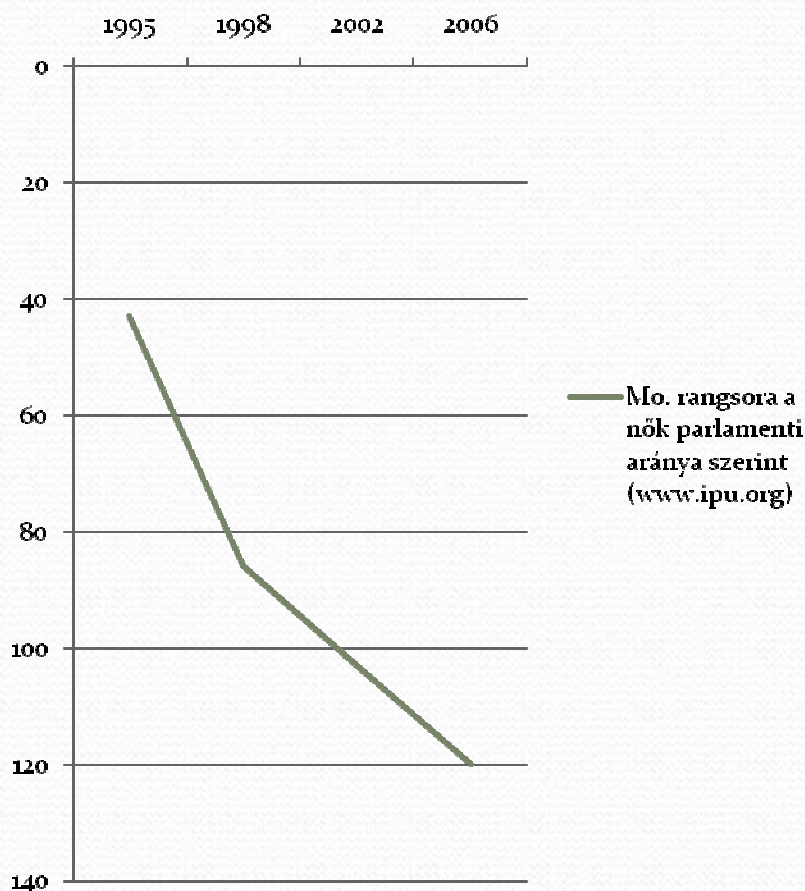
- A nők foglalkoztatási rátája visszaesett az 1960-as szintre.
- A férfiak és nők foglalkoztatási rátája közötti különbség – az EU tendenciától eltérően – növekedett (Frey 2009)

MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTA

- A munkanélküliség korábban csökkenő trendje visszájára fordult – az EU tendenciától eltérően.
- A nők munkanélküliségi rátája a rendszerváltozás óta először magasabb, mint a férfiaké. (Frey 2009)

NŐK A PARLAMENTBEN A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

- A nők parlamenti részaránya az 1949-es szint alá esett vissza.
- A 10% körüli részesedéssel egyre hátrébb kerülünk az országok rangsorában.
- Elmaradás az esélyegyenlőség diktálta követelményektől és nemzetközi normáktól.

NŐK A PARLAMENTBEN A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

- A női jelöltek alacsony aránya és rossz helyezése a listákon.
- Magasabb, nehezebben teljesíthető követelmények a női jelöltek előtt.
- Az alacsony létszám miatt csekély esély a parlamenti stílus és tematika befolyásolására.
- A politikai verseny erősödésének negatív hatása a női képviseletre.
- Kvótatörvény elutasítása, pártok nőprogramjának hiánya.

NŐI CIVIL SZERVEZETEK A RENDSZERVÁLTOZÁS UTÁN

- Ernyőszervezetek:
  - Magyar Női Érdekvégyenesítő Szövetség
  - Magyar Nők Szövetsége (MNSZ) – 40 tagszervezet és 10.000 tag
  - Magyar Asszonyok Érdekszövetsége – 16 szervezet.
- A kis létszám és forráshiányosság miatti gyenge érdekvégyenesítő képesség.
- Az egymás közötti összefogás helyett inkább a rivalizálás, a megosztottság és a szolidaritás hiánya jellemző (Lévai, 1997).
- A politikai pártokhoz való kötődés, a „hatalomhoz való törleszkedés” (Bozzi- Czene, 2006) –miatt elutasítják az egymással való együttműködést.

FELMÉRÉSEK A MAGYAR TÁRSADALOM NEMI ATTITÚDJEIRŐL

- **A nemi szerepek tekintetében konzervatív értékrend:** Európában a női munkavállalás kérdésében a magyar válaszolók adtak a legmagasabb arányban prioritást a családnak és a gyermeknek, nálunk támogatták legjobban a tradicionális családi munkamegosztást és ellenezték egyidejűleg a hagyományos szerepek felcserélését (Pongrácz, 2005).
- **Tradicionális családi munkamegosztás:** európai összehasonlításban a magyar nők végzik a legtöbb házi munkát és a leginkább elégedettek a családi munkamegosztással (Pongrácz-Murinkó, 2009).
- **Nemi diszkrimináció jelenléte:** erős a nemi diszkrimináció, amely Európában egyedül hazánkban erősödött az öt évvel ezelőtti állapotokhoz képest (Eurobarometer 2007, 2008).

A „FAMILIZMUS” OKAI

- 1989 után a normatív anyaságkultusz mint a kommunizmussal szembeni ellenállás jelent meg (Pető-Szapor, 2004).
- A társadalomban a bizalom általános szintje alacsony, a családi kapcsolatok maradtak az egyedüliek, amelyekre az egyének építhetnek (Dupcsik-Tóth, 2008) .

HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM

- Bozzi Vera – Czene Gábor (2006): Elsikkasztott feminizmus. Osiris Kiadó, Budapest. p.194.
- Dubcsik Csaba – Tóth Olga (2008): Feminizmus helyett familizmus. In: Demográfia 4. szám pp. 307-328.
- Frey Mária (2009): Nők és férfiak a munkaerőpiacon. In: Nagy Ildikó - Pongrácz Tiborné (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2009. Budapest: TÁRKI - Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 2009, pp. 27-51.
- Kelemen Ida (2008): Női képviselők – női képviselet? PhD értekezés, Budapesti Corvinus Egyetem Politikatudományi Doktori Iskola.
- Lévai Katalin (2000): A nő szerint a világ. Osiris Kiadó, Budapest p.249.
- Pongrácz Tiborné [2005]: A nemi szerepek társadalmi megítélése. Egy nemzetközi összehasonlító vizsgálat tapasztalatai. In: Nagy Ildikó – Pongrácz Tiborné – Tóth István György (szerk) Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2005. Táarki – Ifjúsági, Családügyi, Szociális és Esélyegyenlőségi Minisztérium, Budapest, pp.15-43.

HIVATKOZOTT SZAKIRODALOM

- Pongrácz Tiborné – Murinkó Livia (2009): Háztartási munkamegosztás. Azonosságok és különbségek Európában. In: Nagy Ildikó - Pongrácz Tiborné (szerk.): Szerepváltozások. Jelentés a nők és férfiak helyzetéről 2009. Budapest: TÁRKI - Szociális és Munkaügyi Minisztérium, 2009, pp.27-51.
- Pető Andrea – Szapor Judit (2004): A női esélyegyenlőségre vonatkozó női felfogás hatása a magyar választójogi gondolkodásra 1848-1990. Az „állam érdekében adományozott jog” feminista megközelítésben. In: Sajó András (szerk.) Befogadás és eredetiség a jogban és a jogtudományban. Adalékok a magyarországi jog természetrajzához. Áron Kiadó, Budapest. pp. 136-174.
- Schadt Mária (2007): Női vezetők a Kádár-korszakban. Kiválasztódás és karrier. In: Palasik Mária (szerk.): A nő és a politikum. A nők politikai szerepvállalása Magyarországon. Napvilág Kiadó, Budapest, pp. 191-225.